

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет журналістики

Кафедра журналістики та нових медіа

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: СЕРІЯ
ІНТЕРВ'Ю**

Здобувача першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
групи ЖУРб-1-22
галузі знань 06 Журналістика
спеціальності 061 Журналістика
освітньої програми 061.00.01
Журналістика
Лозбін Ігор Русланович

Використання чужих ідей, результатів і
текстів мають посилання на відповідне
джерело

_____
(підпис студента)   (ініціали, прізвище)

Допускаю до захисту перед ЕК
_____
завідувач кафедри журналістики та нових
медіа

Науковий керівник: Харкевич Н.В., доцент
кафедри журналістики та нових медіа

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____
Голова комісії

_____
(підпис)   (ініціали, прізвище)

Члени комісії
_____
(підпис)   (ініціали, прізвище)

_____
(підпис)   (ініціали, прізвище)

м. Київ – 2026 рік

ЗМІСТ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	3
1.1. Обґрунтування актуальності проєкту	3
1.2. Мета і завдання роботи	6
1.3. Перелік методів здійснення творчого пошуку	7
II. СПЕЦИФІКАЦІЯ ПРОЄКТУ «ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: СЕРІЯ ІНТЕРВ'Ю».....	9
2.1. Теоретико-методологічні засади	9
2.2. Структура і рубрикація медіапроєкту	11
2.3. Контент та засоби виразності	12
2.4. Технічні й програмні засоби	13
2.5. Сфера застосування та результати апробації	14
III. ВИСНОВКИ.....	16
IV. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	17
V. ДОКУМЕНТАЦІЯ.....	18
VI. ДОДАТКИ	32
VII. АНОТАЦІЯ	34

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Обґрунтування актуальності проєкту

У часи розвитку глобальної мережі та доступності інформації ми спостерігаємо багато історій різних журналістів з різних країн, які доносять правду з різних гарячих точок нашої планети. Ми читаємо їх авторські колонки, дивимося їхні репортажі та слухаємо їхні інтерв'ю. Частіше за все, під час інтерв'ю журналісти розпитують респондентів про політичну ситуацію в країні або ж про перебіг бойових дій.

Проте набагато цікавіше, коли беруть інтерв'ю саме в них, новинарів, які кожного дня, ризикуючи здоров'ям та життям інформують громадськість. Здебільшого, це портретні матеріали, де інтерв'юер бажає розкрити саме людську сторону воєнної кореспонденції. Обговорюються ризики, моральні чинники та вплив професії на ментальне здоров'я. В інтерв'ю для Лондонської школи економіки міжнародна редакторка новин Channel 4 Ліндсі Гілсум зазначила: «Журналісти потрапляють у поляризовані крайнощі, спостерігаючи та перебуваючи в контакті з усіма стражданнями. Це порушує питання про те, як слід висвітлювати історії. Чи необхідно бути нейтральним? Чи взагалі можливо бути нейтральним, чи людина автоматично співчуває одній стороні? За обставин, коли спостерігаєш соціальну несправедливість, чи можна залишатися справедливим та неупередженим?»[4]. Окрім цього, коментуючи наймання медіаорганізаціями фрілансерів з гарячих точок у своїй статті для Sage Journals, вона написала: «журналісти старомодного зразка, такі як ми, надають перевагу тому, щоб бути присутніми, а не сидіти в редакції та збирати докупи фрагменти відеоматеріалів, завантажених активістами та журналістами, більш сміливими чи дурними, ніж ми самі... Небезпека є ще однією частиною розрахунку. Викрадення та обезголовлення – найекстремальніша форма цензури... Однак, якими б не були ризики, зрештою, бути очевидцем завжди буде найчеснішою формою журналістики»[5].

Попри це, майже неможливо знайти матеріали, які пояснюють теоретично-практичну складову роботи з висвітлення бойових дій. Існує багато посібників для роботи журналістів у місцях нестабільності, як от «Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації» від ОБСЄ або «Журналіст і (не)безпека» від ІМІ. Але там розглядають загальні поняття із дотримання правил безпеки, що, звісно, є дуже важливим. Однак мало уваги в медіапросторі приділяється саме виробництву інформаційних матеріалів, з усіма складнощами та секретами створення. І проведення відповідних інтерв'ю з професіоналами, які працюють на фронті не перший день, могло якісно повпливати на аудиторію цих проєктів. Це, передусім, студенти та журналісти-початківці, які тільки збираються працювати в умовах найбільшого воєнного конфлікту з часів Другої світової війни.

Інший чинник – освітній. Він розкриває саме різноманіття діяльності, наводячи приклад роботи журналістів у структурах оборони. У цьому контексті найяскравіше виділяється тільки посібник авторства доктора юридичних наук Ігоря Копотуна «Військова журналістика. Український аспект», де пояснюється структура роботи військових журналістів. Попри це, місце для аудіовізуального контенту, де пояснюються ці речі, досі залишається вільним. І в часи, коли відео- та аудіоформати журналістських текстів є найбільш популярними серед потенційної аудиторії, публікація подібних матеріалів є закономірністю.

Передумова створення проєкту «Формування сучасної військової журналістики: серія інтерв'ю» спирається на глобальну тенденцію до розв'язання масових конфліктів по всій планеті. Відповідаючи на запитання журналістів Укрінформу про те, чи можна події у світі назвати Третьою світовою війною керівник Офісу Президента Кирило Буданов повідомив, що «Вона вже давно йде»[3]. Відповідно із цього, кількість заворушень між країнами, режимами правління та організаціями будуть тільки зростати. І наявність професійних та підготовлених до викликів сучасності журналістів, як цивільних, так і військових, ставатиме критичним чинником у поширенні

новин з фронту та участі в протидії дезінформації. Російська агресія в 2014 році почала новий етап у так званій "інформаційній війні". Російська федерація, як держава що має значний пропагандистський потенціал, формований роками, не цуралася використовувати цей ресурс для штампування викривлених новин, що слугувало поширенню думок про неоднозначність "конфлікту" у головах українців та західних політиків. Новим етапом цього стало повномасштабне вторгнення у 2022 році. Тоді машина пропаганди почала працювати із ще більшою інтенсивністю. І в цей період потреба в достовірних та надійних джерелах отримання новин була й залишається на піку.

Перше інтерв'ю розказує про обов'язки військового журналіста, історію становлення та розвитку діяльності людини, яка окрім камери на зйомку в зону бойових дій бере ще й зброю. У вступі до своєї праці «Військова журналістика. Український аспект» доктор юридичних наук Ігор Копотун зазначає: «Журналісти – цивільні особи, і користуються вони захистом тільки доти, доки залишаються цивільними особами. Оскільки журналіст – сторонній спостерігач, а не учасник бойових дій, то він не має права будь-яким чином брати участь у військових діях, носити зброю, несанкціоновано перебувати біля важливих військових об'єктів»[2, с. 3]. Спікером першого інтерв'ю є спеціальний кореспондент інформаційно-аналітичного відділу редакції радіомовлення Центральної телерадіостудії Міністерства оборони України Андрій Давидов, з яким було обговорено юридичні положення військового журналіста, а також історію дотримання законів на війні, і їх порушення зі сторони Росії. Значною частиною матеріалу є опанування мілітарної освіти для роботи з інформацією у складі сил оборони, та безпосередня комунікація з військовими частинами в статусі військовослужбовця. Окрім цього було проговорено розподіл на посади працівників відділу комунікацій в умовах воєнного стану та мобілізації.

Друге ж інтерв'ю розказує про цивільну сторону подання новин. Даний матеріал спирається більше на практичну складову, аніж історично-

теоретичну функцію першого. Журналіст Віталій Улибін розкаже про перехід свого медіа від локального медіа про Полтавщину до воєнної періодики повномасштабного вторгнення Російської федерації. Спікер поділиться власним досвідом відряджень на лінію бойового зіткнення, надасть практичні поради в організації зйомок та інформаційній гігієні.

1.2. Мета і завдання роботи

Об'єкт роботи – організація та запис журналістських матеріалів на військову/воєнну тематику.

Предмет роботи – серія інтерв'ю з професійними журналістами, які працюють у зоні бойових дій, «Формування сучасної військової журналістики».

Місія – кваліфікаційна бакалаврська робота повинна підвищити освіченість аудиторії в контексті роботи на воєнну тематику.

Мета

Для досягнення високого показника якості проєкту, а також його доступності, було виділено наступні цілі:

- створити цікавий продукт із залученням діючих працівників медіа – потрібно надати актуальну інформацію для ознайомлення аудиторії зі специфікою роботи в зоні бойових дій;
- подати матеріал у вигляді відео – універсальний формат для можливості адаптації під інші платформи (текст/аудіо);
- записати інтерв'ю – спікери мають поділитися власним набутим досвідом, проєкт не ставить собі задачу цитувати готові праці;
- опублікувати матеріали на YouTube – платформі з високим охопленням користувачів та можливістю поширювати контент без додаткової плати.

Завдання

Спираючись на мету проєкту, ми склали перелік питань, які мали дослідити під час інтерв'ю. Для того, щоб повноцінно розкрити тему, необхідно було виконати наступні завдання:

- визначити відмінність між журналістами-військовослужбовцями та журналістами-представниками громадського сектору;
- ознайомлення з історичним контекстом;
- інформування про поточні способи здобуття освіти військового журналіста;
- надати практичні поради по організації робочого процесу та правилам безпеки під час зйомок матеріалів у зоні бойових дій.

1.3. Перелік методів здійснення творчого пошуку

Увесь проєкт – це дослідження діяльності людей, які працюють у чітко визначеному напрямку та на чітко визначену тематику. Джерелом натхнення бакалаврської роботи став навчальний посібник «Військова журналістика. Український аспект» доктора юридичних наук Ігоря Копотуна. Звідти було отримано базові поняття про юридичну характеристику журналістів у зоні бойових дій, а також правил акредитації та співпраці з військовими.

Окремо відбулося прочитання навчальної літератури для підкріплення знань про правила безпеки в гарячих точках:

- «Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації» від ОБСЄ;
- «Журналіст і (не)безпека» від ІМІ.

Обрана назва – «Формування військової журналістики» слугуватиме маркером для ширшого розуміння аудиторією контекстів інтерв'ю, оскільки окремим блоком подається інформація про періоди АТО/ООС і повномасштабної війни, яка пояснить відмінності у висвітленні бойових дій в різні часи.

Прикладом для побудови структури робіт стали інтерв'ю промілітарних медіа. Звідти була підкреслена форма запитань та перехід від більш загальних

тем на початку до обговорення конкретних кейсів. Джерела отриманої інформації:

- Армія FM;
- Армія TV;
- Militarnyi.

II. СПЕЦИФІКАЦІЯ ПРОЄКТУ «ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: СЕРІЯ ІНТЕРВ'Ю»

2.1. Теоретико-методологічні засади

Проведення інтерв'ю, як методу збору даних для проєкту, надало можливість розкрити сутність роботи журналістів під час війни. Головна вимога – публікація актуальних та правдивих матеріалів, основним джерелом яких є власний досвід спікерів. Методологічно інтерв'ювання військових/воєнних журналістів здійснюється у напівструктурованій формі. Такий підхід забезпечив баланс між заздалегідь підготовленою тематикою та можливістю поглибленого обговорення окремих аспектів професійного досвіду спікерів. Без обмежень по часу та кількості питань.

Замість зйомки інтерв'ю для широких мас ми обрали вузьку аудиторію – це студенти, журналісти-початківці та зацікавлені в тематиці люди. Перш за все прагнули зрозуміти контекст співрозмовника, область його діяльності. Ми виділили основні моменти:

- різниця між військовою та цивільною журналістикою в першому інтерв'ю. Оскільки ці поняття мають багато спільного, необхідно було вказати деталі. У Статті 79 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій йдеться:
«Журналісти, що перебувають у небезпечних професійних відрядженнях у районах збройного конфлікту, розглядаються як цивільні особи...»[1]. Відповідно до цього, участь у збройному конфлікті або використання зброї може позбавити журналіста цього статусу. Тому було важливим дізнатися, чи можуть військові журналісти носити з собою зброю;
- досвід роботи цивільного журналіста під час війни. Ми хотіли дізнатися передумови відкриття нового напрямку в поданні новин.
- принцип безпеки. Під час спілкування було порушено питання цифрової гігієни. Враховуючи доступність OSINT-інструментів для збору та поширення інформації, журналістам необхідно враховувати

ризика розголошення інформації, яка може становити загрозу для нього самого або військових підрозділів. У зв'язку з цим під час інтерв'ю було проговорено, що під час виконання своїх обов'язків важливо уникати деталей, які можуть розкрити місця дислокації військ, маршрути пересування або іншу чутливу інформацію.

Збір теоретичної інформації та практичних навичок у межах одного проєкту дозволяє глядачам отримати повну картинку діяльності працівників медіа. Це той фактор, якого немає в інших проєктах. У них данні про військову/воєнну журналістику розпорошені по різних форматах та виданнях:

- юридична складова та правила комунікації з військовими – посібник «Військова журналістика. Український аспект» доктора юридичних наук Ігоря Копотуна;
- історія створення воєнної журналістики в Україні та перший досвід роботи в зоні бойових дій – інтерв'ю Єфрема Лукацького та Андрія Цаплієнка для «Детектор медіа» та спецпроєкту «Журналістика незалежної України: перші 25 років»;
- правила безпеки та поради по роботі журналістів у зоні бойових дій – навчальна література «Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації» (ОБСС) та «Журналіст і (не)безпека» (ІМІ).

Під час дослідження перерахованих праць ми виділили недоліки, що не дозволили б нашому проєкту стати успішною науково-популярною роботою для отримання знань. Оцінка цих джерел відбувалася за наступними критеріями:

- зрозумілий та цікавий для аудиторії виклад інформації;
- орієнтація на досвіді конкретної людини і, як наслідок, аналіз його діяльності в зоні бойових дій, з подальшим

підкресленням помилок, способів їх вирішення та нюансах в організації роботи.

У результаті дослідження ми склали список із недоліками кожної з робіт. Це нам допомогло їх пропрацювати та видати гідний продукт.

«Військова журналістика. Український аспект» – присутня змістовна наукова база, проте подача інформації є канцелярською. Частина праці є передруківкою законів та юридичних актів.

Інтерв'ю Єфрема Лукацького та Андрія Цаплієнка для «Детектор медіа» та спецпроєкту «Журналістика незалежної України: перші 25 років» – орієнтація на героях інтерв'ю та їх досвіді, проте інформація подано загально, та у вигляді персональних рефлексій респондентів. Немає акценту на практичному досвіді.

«Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації» (ОБСЄ) та «Журналіст і (не)безпека» (ІМІ) – корисна література для ознайомлення, але в ній подаються базові поради без прив'язки до конкретних ситуацій авторів. Подібні посібники маловідомі та нішеві.

2.2. Структура і рубрикація медіапроєкту

Назва серій – «Формування сучасної воєнної журналістики».

Назва першого інтерв'ю – «Частина I. Теорія (Формування сучасної військової журналістики)».

- Вступна частина – знайомство глядача з особою спікера (1 хв.), синхрон ведучого та анімована вставка з біографією респондента.
- Основна частина – визначення відмінностей цивільного та військового журналіста та юридична характеристика (4 хв.), синхрон ведучого та гостя.
- Завершальна частина – історична довідка, робота Центральної телерадіостудії Міністерства оборони України, освіта військового журналіста (5 хв.), синхрон ведучого та гостя.

Назва другого інтерв'ю – «Частина II. Практика (Формування сучасної військової журналістики)».

- Вступна частина – знайомство глядача з особою спікера (1 хв.), синхрон ведучого та анімована вставка з біографією респондента.
- Основна частина – перший досвід воєнної журналістики, базовий набір для роботи в зоні бойових дій, організація зйомок (15 хв.), синхрон ведучого та гостя.
- Завершальна частина – помилки під час висвітлення війни, основи інформаційної гігієни (10 хв.), синхрон ведучого та гостя.

Загальний хронометраж варіювався залежно від гостя, перше інтерв'ю тривало близько 10 хвилин, тоді як друге – близько 25. Для публікації в мережі обидва хронометражі є оптимальними, що дозволять розкрити тему, не перевантажуючи аудиторію.

2.3 Контент та засоби виразності

Проект пропонує два повноцінні інтерв'ю з розкриттям проблематики військової та цивільної журналістики під час війни. Матеріали поділені на дві категорії:

- теорія – пояснення роботи журналістів-військовослужбовців, структури медіа при Міністерстві оборони та здобуття вищої військової освіти;
- практика – розповідь про перехід від цивільного медіа до воєнної кореспонденції, перші помилки та поради у висвітленні війни й інформаційній гігієні.

Відео зняті в студії з трьох ракурсів: загального та крупного, для спікера і ведучого. На етапі постпродакшену було додано інтро до матеріалів, а також анімаційні вставки з інформацією про респондентів. Структурно, інтерв'ю складаються з трьох інформаційних блоків:

- Вступний (від 1 до 5 хвилин)
- Основний (від 4 до 15 хвилин)

- Завершальний (від 5 до 10 хвилин)

Публікація відбулася на платформі YouTube у форматі довгих та коротких відео. Також інформація з інтерв'ю буде публікуватися на сторінці проєкту в соціальній мережі Instagram.

2.4 Технічні й програмні засоби

Основна камера iPhone 17 – запис у 4K, 60 кадрів на секунду.

Sennheiser HD 380 PRO – професійні моніторні навушники із закритим охоплювальним дизайном. Пасивне шумоподавлення до 32 дБ. Технічні характеристики: динамічний випромінювач, чутливість 110 дБ, імпеданс 54 Ом, частотний діапазон 8–27 000 Гц, максимальну потужність 500 мВт.

AKG C414 XLS – багатоспрямований конденсаторний мікрофон. Технічні характеристики: дев'ять діаграм спрямованості, три рівні послаблення (-6, -12, -18 дБ), трипозиційний фільтр низьких частот (0/40/80/160 Гц), частотний діапазон 20–20 000 Гц. Мікрофон має широкий динамічний діапазон — 152 дБ, а чутливість 20 мВ/Па забезпечує надійну та нейтральну передачу звуку. Максимальний рівень звукового тиску становить 158 дБ.

Focusrite Scarlett 2i4 другого покоління – універсальний USB-інтерфейс із живленням від USB. Низька затримка звуку, роздільна здатність інтерфейсу до 24 біт/192 кГц, наскрізна затримка 2,74 мс на частоті 96 кГц.

REAPER – повноцінний додаток для цифрового виробництва аудіо, що пропонує повний набір інструментів для багатодоріжкового запису, редагування, обробки, мікшування та мастерингу аудіо та MIDI. Технічні можливості: аудіо- та MIDI-маршрутизація з підтримкою багатоканальності, 64-бітна внутрішня обробка аудіо, імпорт, запис та рендеринг у багатьох медіаформатах, підтримка тисяч сторонніх плагінів, включаючи VST, VST3, LV2, AU, CLAP, DX та JS.

PowerDirector від CyberLink – відеоредактор із традиційним інтерфейсом на основі монтажної лінійки, великою бібліотекою ефектів та переходів, а також постійно зростаючим набором інструментів на основі

штучного інтелекту, що автоматизують такі завдання, як заміна неба, покращення мови та видалення об'єктів. Програма оптимізована для технології Intel AVX2. Підтримує нові форматні стандарти HD, зокрема 4K, H.265, XAVC-s, 3D, аудіо DTS та авторинг дисків Blu-ray.

VN Video Editor – мобільний відеоредактор, розроблений Ubiquiti Labs. Підтримує багатодоріжковий монтаж з можливістю одночасного розміщення кількох відео-, аудіо- та графічних елементів. Налаштування ключових кадрів є точними до 0,05 секунди, підтримує експорт у роздільній здатності 4K з частотою 60 кадрів на секунду без водяних знаків.

2.5. Сфера застосування та результати апробації

Наш проєкт – це передусім освітня праця, що покликана ознайомити з контекстом роботи журналістів у зоні бойових дій. Окремим нюансом варто виділити те, що в серії інтерв'ю був представлений, як цивільний журналіст, так і військовий, що має приналежність до Центральної телерадіостудії Міністерства оборони України. Як наслідок, подібні інтерв'ю мають шанс бути опублікованими не тільки в межах студентського каналу на YouTube, але і перспективу трансляції на ресурсах Міноборони. Оскільки перше інтерв'ю було записане із журналістом Армії FM, є сенс скоординувати свою роботу з цим медіа. Також інтерв'ю з цивільним журналістом, що працює в зоні бойових дій, може бути представлено в інших засобах масової інформації, окремим напрямком роботи яких є воєнна кореспонденція. Враховуючи те, що інтерв'ю були записані у відеоформаті, можливим стає переведення матеріалів в аудіо або текст, що розширює коло можливостей для публікації.

Цільова аудиторія проєкту – здобувачі освіти журналіста та журналісти-початківці віком від 18 до 25 років. Ця категорія є особливо цінною з огляду на те, що зазначена вікова група перебуває на етапі формування професійної ідентичності, засвоєння фахових компетентностей і вироблення власного підходу до журналістської діяльності. Здобувачі вищої освіти за спеціальністю виявляють підвищений інтерес до практичних аспектів

професії, зокрема до специфіки роботи в екстремальних умовах, яка суттєво відрізняється від стандартних редакційних практик. Журналісти-початківці, які вже розпочали свою кар'єру, але ще не мають достатнього досвіду роботи у кризових ситуаціях, також складають значну частину цієї групи, вони зацікавлені у практичних порадах, алгоритмах поведінки на передовій, методах верифікації інформації в умовах інформаційної війни та способах психологічної адаптації до стресових умов праці. Спільною характеристикою цього сегменту є поєднання теоретичної підготовки з гострою потребою у практичному знанні, що й зумовлює їхній особливий інтерес до першоджерельних свідчень фахівців, які мають безпосередній досвід висвітлення бойових дій.

Окрему категорію цільової аудиторії становлять особи, які не є журналістами за фахом, однак виявляють стійкий інтерес до подій на фронті та прагнуть краще зрозуміти механізми і специфіку роботи в зоні бойових дій. Ця група є неоднорідною за соціальним складом і може включати представників різних професій та суспільних класів. В умовах повномасштабної російської агресії проти України суспільний інтерес до фронтової журналістики суттєво зріс, оскільки громадяни усвідомлюють критичну роль медіа у формуванні об'єктивної картини воєнних подій. Представники цього сегменту зацікавлені передусім у розумінні того, яким чином журналісти отримують інформацію безпосередньо з місць бойових зіткнень, які існують обмеження та виклики при роботі, а також наскільки те, що транслюється у медіапросторі, відповідає реальному стану речей на передовій. Для цієї аудиторії матеріали бакалаврського проєкту слугують інструментом підвищення медіаграмотності та критичного сприйняття інформації.

III. ВИСНОВКИ

За результатами проведених інтерв'ю з Андрієм Давидовим та Віталієм Улибіним можна констатувати, що поставлені завдання були виконані як у теоретичному, так і в практичному аспекті, а сам процес підготовки та реалізації інтерв'ю сприяв вдосконаленню моїх навичок комунікації та організації зйомок.

У теоретичному відношенні проєкт дозволив досягти ключових дослідницьких цілей. Зокрема, вдалося з'ясувати принципову різницю між поняттями військового журналіста та цивільного воєнного кореспондента, що є важливим концептуальним розмежуванням у контексті сучасної журналістики збройних конфліктів. Ці дві категорії відрізняються не лише правовим статусом та умовами акредитації, а й характером виконуваних завдань, ступенем інтеграції у військові структури та специфікою редакційної відповідальності. Окрім того, в ході бесід вдалося проаналізувати еволюцію підходів до висвітлення бойових дій. Важливим теоретичним здобутком стало детальне обговорення шляхів здобуття профільної професійної освіти.

Практична складова інтерв'ю також виявилася надзвичайно змістовною та інформативною. Було розкрито особливості планування виїзних зйомок у зону бойових дій, зокрема алгоритм підготовки маршрутів, взаємодії з пресслужбами військових підрозділів, комплектування знімальної групи та мінімізації операційних ризиків. Не менш важливим аспектом стала моральна та психологічна підготовка журналіста до подібних відряджень. Окремо було приділено увагу питанням цифрової гігієни, дотримання яких в умовах збройного конфлікту набуває критичного значення.

IV. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) : міжнародний протокол від 08.06.1977 № 995_199.
2. Копотун І. М. Військова журналістика: український аспект: становлення української військової журналістики; місце військової журналістики у медіапросторі в період воєнного стану; правові підстави діяльності військових журналістів під час воєнних дій. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2023.
3. Укрінформ. Розпочалася в Україні: Буданов заявив, що Третя світова вже давно триває [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2026. – 26 берез.
4. Ziemer J. War Didn't Change My Personality, It Changed My Philosophy: Podcast Interview with Lindsey Hilsum [Electronic resource] / J. Ziemer // Polis : Journalism and Society at the London School of Economics. – 2018. – Nov. 28.
5. Hilsum L. Behind the Lines: Should Reporters Still Be Heading into Warzones? [Electronic resource] / L. Hilsum // Index on Censorship. – 2016. – Vol. 45, No. 2. – P. 8–10.

V. ДОКУМЕНТАЦІЯ

Список запитань Андрію Давидову

- *Порівняння військових та цивільних воєнних кореспондентів:
обов'язки
носіння зброї
юридична характеристика*
- *Військова кореспонденція на Радіо:
журналістика в польових умовах або в студії*
- *Відмінності між журналістикою у період АТО / ООС і
повномасштабною війною*
- *Нові правила подання інформації та комунікації з військовими*
- *Що потрібно, аби стати військовим журналістом*
- *Освіта військового журналіста*

Розшифровка інтерв'ю

Ігор Лозбін: Вітаю. Мене звати Ігор Лозбін, і сьогодні ми поговоримо з журналістом Армії FM, офіцером Збройних сил України, майором Андрієм Давидовим.

Ігор Лозбін: Перше запитання. Хотілося би дізнатися, зараз у нас загалом суспільство дуже об'єктивізує журналістів. Це загальний такий образ, здебільшого це вважають цивільну людину, яка відправляється від редакції, познімала щось на лінії бойового зіткнення і поїхала назад. Але при цьому існують ще журналісти військові, безпосередньо, які мають приналежність до Центральної телерадіо-студії Міноборони.

Андрій Давидов: І не лише.

Ігор Лозбін: Так. Хотілося би окреслити загальні відмінності між цивільним журналістом і журналістом військовим.

Андрій Давидов: Найбільша відмінність – це, що журналіст, відповідно, цивільний і відповідно військовий. Перше. Друге – те, що свого часу, умовно напевно з 90-х, з нульових, ЦТРС існувало, ЦТРС випускало різні продукції,

зокрема, відеопрограми, але вже з 14-го року, від початку російської агресії проти України, ЦТРС, так би мовити, розкрилася наповно. Безумовно, цивільні журналісти від різних телеканалів, зокрема українських, можуть потрапляти і потрапляють далі на передову. Але особливість саме військової журналістики, тому що ми військові і знаємо певні тонкощі, саме військові справи, тонкощі певної військової науки. Безумовно, ми не керуємо бойовими діями на полі бою, але, безумовно, ми мусимо знати, що це за техніка, як відрізнити найпростіше військового ворога, росіянина від нас, які вони можуть використовувати, знову ж таки, зразки озброєння, це таке найпростіше, що можна сказати. Цивільному журналісту, відповідно, треба трошечки постаратися, щоб потрапити на передову. Там є свої нюанси акредитації, безумовно. Це було ще з 2014 року, знову ж таки. Військовим: їх відряджають від редакції, вони виконують на передовій свої функції. І це не поїхати там на тиждень, якщо можна так сказати, відзняти щось і повернутися. Інколи це місяць, два, три, а то і більше.

Ігор Лозбін: От з приводу носіння зброї. Згідно законів, журналісту цивільному не можна при собі мати зброю, тому що це, по суті, для противника ставить знак дорівнює між ним та комбатантом. З приводу журналістів від Міністерства оборони. Чи мають вони дозвіл на носіння зброї і як вони, в принципі, юридично захищені. Бо у нас, наприклад, є Гаазька конвенція від 1907 року, яка описує журналістів, які є зовнішніми спостерігачами, які супроводжують армію, але безпосередньо участі в збройному конфлікті не ведуть.

Андрій Давидов: Якщо брати знову ж таки суто цивільну тему суто цивільних журналістів, то так вони не використовують, безумовно, зброю. Але хочеться відзначити, що та сама конвенція що під час Першої світової, що під час Другої неодноразово порушилася. І тому говорити, що це якесь міжнародне право, міжнародні договори, від яких треба відштовхуватись, так, від них треба відштовхуватися, але, як показує історія, на жаль, вони зазвичай не працюють. Навіть, коли конфлікт є якимось там, умовно,

невеличким, давайте візьмемо до уваги, в історичному площині, події на Балканах 90-х років, чи в тій самій Чечні. Ну, і, безумовно, росіяни, які ніколи не дотримувалися звичаїв війни. Не те що в 20 столітті, так як вони брали участь у бойових діях 18-17 сторіччі, ще за часів Російської імперії. То теж це взагалі ні в які рамки цивілізаційні не йде. Щодо нас, щодо військових зокрема. Так, ті, хто відряджається до району ведення бойових дій, вони отримують, безумовно зброю. Станом на зараз, не було, дуже добре, таких випадків, що ми її використовували. Але зброя ця є в наявності. Бо навіть у 14-му, хто їхав, від ЦТРС і від інших військових ЗМІ Міністерства оборони, вони брали цю зброю з собою.

Ігор Лозбін: Ви сказали, що після 2014 року відбувся розквіт Центральної телерадіостудії...

Андрій Давидов: Ну, якщо можна так сказати...

Ігор Лозбін: Так. І скажіть, у цей період між 2014 до нової ітерації війни 2022 році змінився якийсь підхід до роботи? Чи додалися нові правила для військових журналістів?

Андрій Давидов: Так сказати, що нові правила я б не сказав, але змінилося, напевно, для всіх певне уявлення про війну, тому що якби там не було з 14-го року, це все ж таки було б певним локальним місцем, все ж таки Донбас, за межі Донбасу це не виходило. Так, у травні 14-го року, мало хто пам'ятає зараз, але на автодорозі між Ізюмом та Слов'янськом, це було на території Харківщини, був напад проросійських сил, зокрема так званих стрілковців, на колони, якщо не помиляюся, внутрішніх військ, там загинули військові внутрішніх військ. Проте потім за межі саме Донецької та Луганської області бойові дії не виходили. З 22-го року це тотальна зміна всього, це вся Україна, безумовно гарячі такі точки це від Херсонщини, умовно кажучи, до Харківщини, а в деякій мірі і до Сумщини з Чернігівщиною, тому що російські спецгрупи пересуваються там по прикордонні, відповідно, і ми заходимо на територію Брянщини чи Белгородщини, проте обстріл ніхто не скасовує. І в цьому випадку цивільним

журналістам можливо простіше, бо вони можуть, якщо є якийсь обстріл, того самого Києва, Дніпра, Хмельницького, вони можуть туди поїхати швидше, і провідні українські канали там знімають, відповідно, наслідки ударів. Ми ж працюємо, безумовно, саме з військовими там в районі ведення бойових дій.

Ігор Лозбін: Робота Армії FM – це здебільшого робота в студії, чи часті польові виїзди?

Андрій Давидов: Ну, саме зараз це, безумовно, більше в студії, прямі ефіри, зокрема. Але період там АТО/ООС, після 2016 року, особливо 18-19-20 були часті саме виїзні ефіри, ми побували в багатьох регіонах, знов таки, Донеччини та Луганщини, особливо і відвоювані в 2014-2015 роках райони, це, безумовно, Слов'янськ, Краматорськ, Лисичанськ. Був Северодонецьк, у Маріуполі були, інші невеличкі такі населені пункти, Мар'янка теж, зокрема, та ж сама Волноваха і багато-багато інших таких населених пунктів, які, на жаль, росіяни вже знищили. Також ми виїжджали до Одеси, до Вінниччини, Житомирщини, Львову. Тобто намагалися об'їздити в той період, до 2022 року, чимнайдільше територій України, тому що від початку створення Армії FM, а це 2016 рік, мовлення було зосереджено саме на Донбасі і саме там перші наші радіовишки з'явилися.

Ігор Лозбін: Що потрібно, щоб стати військовим журналістом? Це потрібна якась спеціальна освіта?

Андрій Давидов: Наш єдиний такий, справді, виш, це військовий інститут Шевченка в Києві, він там готує військових журналістів. Але, знову ж таки, якщо ти військовий, мобілізований, але в тебе є цивільна освіта журналістська, то, безумовно, воно буде простіше, якщо ти хочеш стати або перевестись, зокрема зараз, до якогось підрозділу саме бути персофіцером, то там, безумовно, простіше. Зараз, щоб потрапити до Армії FM, Армії TV чи Армії Інформ, от курсанти зараз існують, вони там навчаються і, безумовно, потім буде розподілення і вони в якісь там військові ЗМІ Міноборони згодом будуть потрапляти.

Ігор Лозбін: Дуже дякую Вам за інтерв'ю. Дійсно, була дуже змістовна інформація, яка допоможе нашим слухачам, глядачам в подальшому працевлаштуванні та комунікації з Міністерством оборони і з силами оборони України.

Андрій Давидов: Та будь ласка, сподіваюся, розкрив ті питання, які були поставлені, ну і хай люди слухають, насолоджуються і беруть для себе щось корисне.

Ігор Лозбін: Дуже дякую.

Список запитань Віталію Улибіну

- *Перший досвід військової журналістики*
- *Які були допущені помилки чи що було зроблено правильно*
- *Який відсоток того що все піде не за планом*
- *Базовий набір військового журналіста*
- *Як змінилася комунікація з військовими*
- *Які додалися правила*
- *OSINT та базові правила цифрової гігієни*

Розшифровка інтерв'ю

Ігор Лозбін: Вітаю! Мене звати Ігор Лозбін і сьогодні ми поговоримо про розвиток воєнної журналістики разом із журналістом, засновником медіа Сіль медіа та Полтавська хвиля Віталієм Улибіним. Добрий день.

Віталій Улибін: Добрий день.

Ігор Лозбін: Дивіться, в наш час, коли війна охопила майже всі галузі нашого життя, лише питання часу, коли звичайний цивільний журналіст буде вимушений знімати репортажі з лінії бойового зіткнення або в якості цивільного журналіста-воєнкора або в якості військового журналіста. Скажіть який був основний Ваш досвід у зйомці та висвітленні війни?

Віталій Улибін: Це був 22-й рік, власне кажучи, ми з командою, при тому що ми були саме у початку Полтавська хвиля, це медіа корисних, цікавих, довгих текстів. Але 22-го лютого, здається, ми зібралися на розширену таку планірку, для того, щоб говорити, що ми будемо робити як команда, як журналісти, вже не якщо, а коли станеться вторгнення. Ми розуміли, що це буде, ми все розпланували, ми розуміли, в нас було кілька сценаріїв імовірних розвитку подій, найгірший – це коли фронт просувається швидко і наближається до Полтави, і нам треба було розробити алгоритм евакуації, бо в нас є журналісти, жінки, дівчата, зокрема з дітьми, і ми розуміли, що журналісти, так само як і правоохоронці, це одна із найбільш загрожених верств, коли місто потрапляє в окупацію. Інший варіант – це коли ми не евакуюємося, але партизанимо і висвітлюємо події зсередини. І третій варіант – це коли ми працюємо в звичайному режимі, коли фронт до Полтави не дійшов. Ми пішли третім варіантом. І, власне кажучи, майже одразу перший тиждень був дуже сумбурний. Ми просто писали таке величезне полотно, хронологія подій військового вторгнення Росії в Україну, паралельно ще волонтерили, робили коктейлі Молотова, їздили на блокпости, підтримували хлопців, дівчат. І, напевно, вже десь на початку березня, перше що почалося – це були зелені коридори і евакуаційні маршрути з Сумщини. Спочатку ми їх просто зустрічали в Полтаві, робили про це матеріали, потім ми почали виїжджати на кордон Сумської і Полтавської області їх зустрічати, потім ми осмілилися і поїхали вже безпосередньо на Сумщину. І нам видавалося, що інакше ми зараз працювати, в принципі, не можемо. Ми мали максимально докладати зусиль для того, щоб висвітлювати те, що відбувається. І потім вже були Буча, Ірпінь, Гостомель, ми були одними із перших журналістів, хто туди потрапили. Перед цим ми поїхали, щойно відійшли російські війська, у Чернігів. Потім це вже була Донеччина, Луганщина, Харківщина, Ізюм. Десь два роки наша вся робота була переналаштована. Ми стали повністю на

рейки висвітлення війни, документування злочинів. І займалися переважно тільки цим.

Ігор Лозбін: А воєнна кореспонденція, наприклад, від вашого медіа була? Саме в зоні бойових дій чи на лінії бойового зіткнення?

Віталій Улибін: Так, звісно. Ми вважали це своєю суспільно важливою і соціальною метою. Бо, з одного боку, ми розуміли, що є національні медіа, такі як Радіо Свобода, Громадське, які постійно працюють в зонах бойових дій і роблять прекрасні сюжети, якими і ми, зокрема, надихалися. Але в нас була невеличка перевага. Це те, що Полтава знаходиться посередині. Це таке транзитне місце на перетині всіх шляхів. І ми маємо змогу не їхати на фронт на тиждень. Ми можемо зранку або о другій ночі виїхати, поїхати відзнятися і швиденько повернутися назад і дуже оперативно, дуже швидко випустити матеріали. Це по-перше. По-друге, регіональні медіа і національні медіа відрізняються своїм охопленням і рівнем довіри. Наприклад, мешканці Полтавської області, вони ймовірно можуть побачити сюжети, які випускають національні медіа. Або можуть і не побачити, бо їх теж багато. Тут є медіа, яка вже користується довірою, в якого вже є своя ядерна аудиторія і ми розуміємо, що ми допомагаємо таким чином охопити більше людей і донести їм, що відбувається. Плюс, знову ж таки, це про відсутність фокусування на якихось медійних особистостях, зокрема, військових. А ми фокусувалися на звичайних військових, зокрема, родом з Полтавщини. Ми розуміли, що там воює оцей простий хлопець з якоїсь полтавської школи, там воює ультрас, який вболівав за Ворсклу, там цілий підрозділ полтавської ТРО. І ми розуміли, що ми можемо обосвітлювати безпосередньо їх. Ми не обмежувалися, звісно, тільки полтавською повісткою, але ми постійно їхали і ми розуміли, що споміж іншого, у нас є інтерес, щоб на тому напрямку, куди ми їдемо зараз, знайти якусь людину, яка дотична до Полтавщини. І таким чином робили додану вартість, зокрема, для того, щоб піднімати дух саме полтавців.

Ігор Лозбін: Зрозуміло. Ви кажете, що Полтава – це транзит між областями, можна так сказати. Скажіть, який є базовий набір воєнного кореспондента? Що треба брати в першу чергу, щоб потім не було неприємних неочікуваностей?

Віталій Улибін: Саме в зону бойових дій чи на кожен день?

Ігор Лозбін: В зону бойових дій.

Віталій Улибін: Важливе уточнення, тому що, на мій погляд, турнікет, одноразові рукавички, бажано багато, бронежилет, шолом – це те, що має бути кожен день журналіста, який працює. Тому що ми все одно, навіть в цивільному середовищі, ми їздимо на прильоти, там бувають поранені, можуть бути повторні обстріли. Русня дуже любить це робити. І, власне, мені здається, що зараз нам ця велика війна, в принципі, показала, що в кожній людині, незалежно від того, є бойові дії чи немає бойових дій, цей базовий набір першої домедички, має бути завжди: турнікет, рукавичка. Все може бути, навіть банальне ДТП, десь якийсь обвал будинку, кахля впала на людину, ми завжди маємо бути готові допомогти. Те ж саме ми переносимо, якщо ми їдемо в зону бойових дій, але в ідеалі в редакції взагалі має бути чек-лист всього, що потрібно взяти. Тобто спочатку ми дивимося напрямок, куди ми їдемо. Ми розуміємо, буде там де заправитись, не буде де заправитись. Якщо ми розуміємо, що там немає заправок, ми маємо взяти з собою додаткове пальне, для того, щоб не потрапити в якусь неприємну ситуацію. Заправка обов'язково, сухпай або якісь перекуси, ті ж самі енергетичні батончики, фітнес-батончики. Все, чим можна перекусити, бо ти не можеш повноцінно розрахувати свій час, який ти проведеш безпосередньо в зоні бойових дій. Ситуація постійно змінюється і ти можеш собі запланувати, що ти там о дев'ятій вечора повернешся в місто, а повернешся через добу або через півтори, або через дві. Наприклад, той самий Чернігів, про який я говорив, ми їхали одразу після того, як росіяни звідти відійшли, всі мости були підірвані, понтонні переправи не всі працювали для цивільних, і в нас поїздка в один бік зайняла 26 годин. Ми собі такого не

планували. І на той момент це було дуже складно, тому що ми не мали досвіду і ми не готувалися так потужно. Бронежилет. Якщо є змога, якісь додаткові засоби зв'язку. Кнопочний телефон, якась елементарна Nokia, яка буде краще ловити в умовах поганого зв'язку. Супутниковий телефон топ, але дорого і непосильно для кожної редакції. Повноцінна аптечка, звісно. І тут я закликаю вже не обмежуватись одним-двома турнікетами, а розуміти, що якщо ми їдемо в зону бойових дій, де підвищений ризик атаки FPV, якихось осколково-мінних поранень, ну все може трапитись. Ти маєш розуміти, що в тебе є турнікет на кожну кінцівку для того, щоб убезпечити себе максимально. Підготовка теж немаловажливо. Кожен журналіст, який їздить в зону бойових дій, має постійно проходити, не один раз, не два, не три, а постійно проходити тренінг з медичної допомоги. Тому що це навичка, і вона має бути, знаєте, як рефлекс. Як ми дихаємо, як ми моргаємо, кліпаємо, безумовний рефлекс. Той турнікет, наприклад, ти маєш розуміти, як воно вдягається, і вдягати його, не думаючи про це. І цю навичку треба відпрацьовувати. Так, пальне сказав, запасні колеса сказав, аптечка, повний набір сказав, їжа сказав, маршрути. Особливо зараз, коли ми розуміємо, що вже РЕБи працюють доволі потужно і на навігатор покладатися в принципі не варто. Варто з собою мати карти, варто мати прокреслені маршрути, куди ми їдемо, якщо в нас все добре. План А, план Б, план В, куди ми ще можемо якими шляхами поїхати, якщо не все добре. Контактні телефони обов'язково тих, до кого ми їдемо. Вони мають бути в редакції, щоби в разі чого ми могли зв'язатися. В нас в цьому чеклисті обов'язково є і окремий безпековий чеклист, де зберігається конфіденційна інформація про журналістів, які їдуть. Це, зокрема, телефони родичів, імейли родичів, для того, щоб ми могли ними також зв'язуватися в разі чого. Техніка. До всієї техніки мають бути запаски, тобто запасні акумулятори, запасні об'єктиви. Якщо це телефон, я взагалі не рекомендую цей цивільний телефон, з яким ви працюєте, брати з собою. Краще мати якийсь пустий, без зайвих контактів, без зайвих фотографій, без вашого цивільного життя телефон. Тому що знову ж таки може трапитись все

що завгодно. У найгіршому випадку полон, де ваша інформація може дискредитувати вас, ваших колег і ваше оточення. І до банального, просто комусь щось на блокпосту не сподобається, і можуть поламати, знищити, видалити якусь інформацію з вашого телефона, якщо будуть вважати, що вона недоцільна. Те саме з запасними кратками пам'яті для фотоапаратів або камер. Також бажано, перше, одразу кудись зливати матеріали для убезпечення, по-друге, міняти. Це знову ж таки, коли ми працюємо на лінії бойового зіткнення, або коли ми працюємо в деокупованих, прифронтових містах. Перше, про що ми маємо думати, це безпека тих, кого ми беремо в кадр. Ми маємо розуміти, що не завжди те, що ми відзняли сьогодні, ми зможемо опублікувати завтра. Деякі матеріали мусять відлежуватися і настоюватися до того моменту, коли ми будемо розуміти, що ці люди в безпеці, їм нічого не загрожує, і там наш матеріал не може бути викривальним, не може якусь позицію або стратегічну інформацію розкрити, і ми його відкладаємо. Відповідно, ми маємо докласти зусиль, аби на всьому етапі від моменту зйомки і до того, як ми приїхали його в редакцію, злили і зашифрували, (щоб ця інформація також була в безпеці. Документи, відповідно, акредитація, редакційне завдання, редакційне посвідчення, дозволи, якщо ми їдемо в червону зону, тобто ми маємо зв'язатися з ОТУ, ми маємо отримати дозвіл, ми маємо отримати контакт пресофіцера, який нас там буде супроводжувати, це теж бажано все з собою мати. Мені здається, що це такий базовий набір, але його можна множити, і множити, і множити. Якщо ми їдемо надовго, то, звісно, ми тоді прораховуємо всі потреби, які нам будуть потрібні. Вода. Обов'язково в машині має бути нормальний запас води, в будь-якому разі. Знаю, що є люди, які встановлюють собі на автівки автомобільну версію Старлінка, хоча я би не рекомендував собі робити, бо, перше, він гріється, і його видно в тепловізійні дрони. По-друге, це сигнал, який б'є з вашої машини, і його теж, як і будь-яку радіочастоту, можна визначити. Зараз працювати в кіллзоні, і без того небезпечно, тому що FPV літають багато, вони і коригують, і самі атакують, і ми це бачимо все частіше

і частіше. Саме журналісти і марковані машини преси і просто журналісти в маркованих бронезилетах стають мішеннями. У порушенні всіх міжнародних правил і норм ведення війни. Але така наша реальність.

Ігор Лозбін: Спираючись на ваш досвід, який відсоток того, що під час зйомки все піде не за планом? І які помилки, наприклад, були допущені Вами чи вашою командою, на яких можна повчитися, бо це практичний досвід, про який в підручниках з військової журналістики не пишуть?

Віталій Улибін: Ми в редакції це називаємо «досвід через біль». І насправді, якщо говорити про поїздки саме фронтові, мені здається, що там завжди все піде не так. Бо ти не можеш зрежисувати, ти не можеш прописати собі сценарій, і все буде відбуватися за ним. Ти сьогодні їдеш, ти домовляєшся, наприклад, з артилеристами, що ви будете працювати тут, але поки ви доїхали, вже вся ситуація помінялась. Ви, по-перше, працюєте на іншій локації, ця локація обстрілюється, ви знімаєте прекрасний сюжет про те, як наша арта відпрацьовує по ворогу, але в цей же момент, в цю ж секунду ти мусиш негайно залишити це місце, тікати, бо буде відповідь. І це вже зміна планів. І в нас таке було. В нас було таке, що ми заїжджали не туди, дуже не туди. І якимось чудом нам вдавалося уникнути наслідків того, що ми відхилялися від маршруту і потрапляли фактично на ворожу територію. Добре, що все добре, що все обійшлося. Це було кілька таких моментів. Я чогою говорю, що мають бути чітко прокреслені маршрути, і ми слідим тільки за ними. Ми розуміємо, що в нас із варіантів є тільки А, Б і В, якими ми можемо скористатись. А не «Тут Google показує, що якщо звернути праворуч, буде коротше». На жаль, не можна цьому всьому довіряти, треба прораховувати, треба заздалегідь поспілкуватися з військовими, які працюють безпосередньо на території, щоб розуміти, які дороги вже прострілюються, які не прострілюються, які відстежуються, які, можливо, вже захоплені. Їх може ще бути навіть на Deepstate, але по факту вони там вже належать не нам. Або там просто знаходяться наші військові, яким не варто заважати в цей момент. Все інше можна пережити. Брак води,

брак їжі, відсутність зв'язку. Це такі недоліки, які не зручні, які приносять дискомфорт, але пережити можна. Якщо ж ми відхиляємось від маршруту і потрапляємо кудись не туди, то це вже складніше. Ризики потрапити на заміновану територію, неважливо нами чи ворогами, ризики потрапити в полон, ризики завадити якісь операції наших військових. І це, мабуть, найгірше. Це те, що треба дуже чітко намагатись прорахувати.

Ігор Лозбін: Ми живемо зараз в епоху розвиненого штучного інтелекту з відкритими даними для багатьох користувачів. І зараз найбільший попит і найбільшого свого розвитку досягнув OSINT. Будь-яка людина може через відкриті джерела дізнатися інформацію. Які базові правила інформаційної гігієни має дотримуватись журналіст, щоб себе не здати і не здати безпосередньо військових, з якими він працює?

Віталій Улибін: Тема цифрової безпеки дуже широка. Про це можна говорити загалом цілий день, тому що в ній дуже багато аспектів. Те, з чого починали, мати кнопочний телефон, не користуватися LTE мережею і, взагалі, мобільним інтернетом за можливості, тому що, знову ж таки, це може допомогти ворогу вас виявити. Не просто так, коли ми приїжджаємо в якісь місця, де розташовуються наші війська, нас просять вимкнути телефон на літачок. В телефоні має бути вимкнена геолокація, в телефоні дуже важливо перевіряти метадані фотографій перед тим, як ви їх публікуєте. Неважливо, яку обробку вони проходять, але метадані – це те, що залишається. Це, знову ж таки, ГЕО, це календарні дані, дата, час і тому подібне. Можна заглиблюватися і далі. Ландшафт, треба розуміти, завжди намагатися знімати так, аби у вас не було адресних кадрів. Якщо раніше, ще 5 років тому, 10 років тому адресними кадрами ми називали якісь безпосередньо будівлі, які можна визначити з табличками або по якихось особливих прикметах, то зараз якесь чудернацьке дерево навіть може бути вже адресним кадром, яким можуть скористатися OSINTери і виявити місце. Якщо піти далі і там, наприклад, у нас є певний ландшафт і є на ньому тіні, то хороший OSINTер може зрозуміти не тільки де це було, а коли це було, в

який день, у котрій годині це було і якщо це, знову ж таки, місце розташування військ, ми розуміємо, що таким чином ми можемо його деанонімізувати. Інша площина, в якій ми живемо, це власна цифрова безпека журналіста. Тому що журналістів постійно намагаються скамити. Отримати доступ до соцмереж, отримати доступ до електронної пошти, отримати доступ до банківських кабінетів. Це постійно відбувається, фішинг розсилають дуже часто і тут є кілька варіантів. Або ти докладаєш максимум зусиль, аби забезпечити свою цифрову безпеку, тобто ти пам'ятаєш, що в тебе на кожній соцмережі, на кожному ресурсі має бути окремий пароль, бажано надійний, бажано з 14 символів різних, захищений менеджер паролів, який ці всі паролі вам буде зберігати. Ми міняємо паролі раз на півроку. І таким чином забезпечуємо свою цифрову безпеку від зламу, але є й інший принцип. Я знаю журналістів, які за ним живуть. Це коли я живу максимально публічно і відкрито, і мені немає чого боятися. Я розумію, що яку би мою переписку не зламали, що би там не виплило назовні, це мене не дискредитує, бо я живу по совісті. Або, принаймні, я розумію, що там певні листування особисто мене ніяк не зачіпають. Наприклад, ми пам'ятаємо кейс з Шабуніним, коли зламали його переписку, виставили його нюдси і намагалися цим дискредитувати. Дискредитувати таким можна тільки людину, яка дійсно боїться, що це може завдати їй репутаційної втрати. Але якщо людина до цього ставиться рівно, їй абсолютно пофіг, виставлять її голову, фотку десь чи не виставлять, то навряд чи це буде засобом тиску на неї. Я все-таки за те, щоб захищати журналістів. І це важливо не тільки тому, що це наші персональні дані або листування або банківські дані, а тому що, як правило, наш телефон і база контактів, наші емейли і наші соцмережі – це також осередок тих людей, з якими ми працюємо, саме героями наших матеріалів. І ми мусимо захищати свої джерела, і ми мусимо захищати персональні дані контактів, з якими ми спілкуємося. І тому це знову ж таки важливо. Навіть елементарно почати з того, щоб зайти в налаштування телефону, встановити на нього пін-код і поставити галочку, що дані в

телефоні мають шифруватися – це вже хороший старт для того, щоб захиститися.

Ігор Лозбін: Зрозуміло. Дуже дякую за інтерв'ю, що знайшли час. Дуже приємно було поспілкуватися і сподіваюся, що дана інформація допоможе як теперішнім журналістам, так і майбутнім поколінням. А я нагадаю, що мене звати Ігор Лозбін, Ви дивилися інтерв'ю з засновником медіа Сіль медіа та Полтавська хвиля Віталієм Улибіним. До зустрічі!

VI. ДОДАТКИ

Фрагменти першого інтерв'ю

Фрагменти другого інтерв'ю

VII. АНОТАЦІЯ

Лозбін І. «Формування сучасної військової журналістики: серія інтерв'ю»

Ключові слова: військова журналістика, військовий кореспондент, військовий журналіст, цивільний журналіст, інформаційна війна, інтерв'ю, медіа, журналістика, військовий стан, інформаційна безпека.

Проєкт «Формування сучасної військової журналістики: серія інтерв'ю» присвячений дослідженню особливостей діяльності військових і цивільних журналістів в умовах війни та інформаційного протистояння. Актуальність роботи зумовлена зростанням ролі журналістики у висвітленні військових конфліктів, протидії дезінформації та забезпеченні суспільства достовірною інформацією. Метою проєкту стало визначення ключових відмінностей між журналістами-військовослужбовцями та представниками цивільних медіа, а також ознайомлення аудиторії з особливостями їхньої професійної діяльності.

Основу дослідження склали серія інтерв'ю з військовим журналістом Андрієм Давидовим та цивільним журналістом Віталієм Улибіним. У межах проєкту розглянуто правові засади діяльності військових журналістів, історію розвитку військової журналістики в Україні, особливості професійної підготовки та специфіку роботи у структурі сил оборони. Значну увагу приділено практичним аспектам діяльності цивільних журналістів, зокрема організації роботи в зоні бойових дій, питанням безпеки та інформаційної гігієни. Проведене дослідження дозволило встановити відмінності у функціональних обов'язках, рівні доступу до інформації, організації роботи та професійній підготовці представників обох напрямів журналістики. Формат інтерв'ю забезпечив можливість отримати безпосередні свідчення фахівців і комплексно висвітлити особливості сучасної військової журналістики в Україні.

Lozbin I. «Formation of Modern Military Journalism: A Series of Interviews»

Key words: military journalism, war correspondent, military journalist, civilian journalist, information war, interview, media, journalism, martial law, information security.

The project «Formation of Modern Military Journalism: A Series of Interviews» is dedicated to the study of the specifics of the activities of military and civilian journalists in conditions of war and information confrontation. The relevance of the work is due to the growing role of journalism in covering military conflicts, countering disinformation, and providing society with reliable information. The goal of the project was to identify key differences between military journalists and representatives of civilian media, as well as to familiarize the audience with the features of their professional activities.

The basis of the study was a series of interviews with military journalist Andrii Davydov and civilian journalist Vitaly Ulybin. The project examined the legal foundations of military journalists' activities, the history of the development of military journalism in Ukraine, the features of professional training and the specifics of work in the structure of the defense forces. Considerable attention was paid to the practical aspects of civilian journalists' activities, in particular, the organization of work in a combat zone, issues of security and information hygiene. The research made it possible to establish differences in functional responsibilities, levels of access to information, organization of work and professional training of representatives of both areas of journalism. The interview format provided the opportunity to obtain direct testimony from specialists and comprehensively highlight the features of modern military journalism in Ukraine.